

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

19 De modo procedendi per accusationem, & de ipsa accusatione, &
accusatore.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

modo procedendi, & ideo indifferenter transmittitur ad reum absentem, tam quāto procedatur per accusationem, siue querelam patris, quam eum procedatur per inquisitionem ex officio iudicis. Transmittere verò chartam inquisitionis, siue libellum criminalem, ad reum, potius est, ipsam citare ad comparandum in iudicio: id quod etiam facit iudex cum per accusationem procedit.

Dubium septimum. An modus procedendi per inquisitionem sit remedium iudicis extraordinarium, an verò ordinarium? Respondet Iulius Clarus loco citato, *quæst. 3. nu. 3.* ex Innoc. communiter recepto in cap. *Cum oporteat De Accusationibus*, secundum ius commune civile, modus procedendi per accusationem est remedium ordinarium: modus verò procedendi per inquisitionem, est extraordinarium. Unde ex iure civili communis iudex non potest regulariter inquirere nisi in certis casibus, ut ait *Glossa in l. ex lege Julia. §. Si publico. ff. Ad legem Iuliam de adulteriis, & stupris*: & quamvis multi opinentur, ut ait *ibidem Iul. Clarus*, secundum ius canonicum esse remedium ordinarium, quia secundum eos ex iure canonico in omnibus criminibus indifferenter iudex potest ex officio inquirere ad publicam utilitatem: nihilominus tamen magis est recepta sententia, inquisitionem tam ex iure canonico, quam ex civili, esse remedium extraordinarium: at verò ex consuetudine introductum est, ut inquisitio sit etiam remedium ordinarium, sicut accusatio, quia ex consuetudine factum est, ut in quocunque crimine permissum sit iudici procedere ex officio per inquisitionem, & hanc esse communem sententiam docet *Iul. Clarus: loco citato, quæst. 3. nu. 4.*

Dubium octavum, An inquisitio cesset, superueniente accusatore? quod est querere, an si pars velit accusare, vel querelam proponere contra reum, & iudex ceperit contra eum inquirere, præsertim debeat pars volens accusare iudici per inquisitionem procedenti? Respondet *Iul. Clarus loco proxime citato*, ex *Saliceto* communiter recepto in *l. ea quidem. C. de accusationibus*, quod vel accusator superuenit ante receptas probationes aut post.

Primo casu, aut potest imputari negligentia accusatori, & tunc non cessat inquisitio, sed accusator repellitur: aut non potest imputari: & tunc si persequitur suam, vel suorum iniuriam, auditur, & cessat inquisitio; nisi esset suspensus de collusionem: si verò neque suam, neque suorum iniuriam persequatur, tunc non auditur.

Secundo autem casu, quando scilicet accusator superuenit post receptas probationes, tunc aut delictum est probatum, & repellitur accusator: aut non est probatum, & tunc admittitur.

Hæc communis opinio cum *Saliceto*. Sed ut recte ait *Iul. Clarus*, quidquid sit de iure communi, ex consuetudine est receptum, ut accusatio non faciat cessare inquisitionem, sed uterque modus procedendi simul concurrere potest siue in principio, siue in medio, siue in fine totius iudicij criminalis; & ideo etiam si iudex procedat ex officio per inquisitionem in aliquo crimine, quandoconque superuenit, qui accuset, vel querelam proponat, semper admittitur: & è contrario si ab initio quis accuset, vel querelam proponat, non propterea cessat iudex ex officio accipere informationes, & examinare testes etiam non productos nec subministratos ab accusatore. Et ratio huius est: quia consuetudine est introductum, ut modus procedendi per inquisitionem, sit remedium tam ordinarium, quam est remedium accusationis. Item ex consuetudine in quocunque crimine regulariter, & ordinariè fiscus efficitur accusator: nam ex consuetudine, ob publicam utilitatem fiscus deputat advocatos, syndicos, fiscales, qui assumunt partes accusatoris, ita ut possint quodcumque crimen sibi notum, per denuntiationem ad iudicem deferre, etiam si nullus sit accusator: & per eorum denuntiationem iudex ex officio inquit contra nominatos ab ipsis: immò, ut ait *Iul. Clarus*, in Regno Neapolitano nullus ex more

admittitur ad accusandum, nisi quando suam, vel suorum iniuriam persequitur. Et in Francia, ait, per leges regias esse prohibitam accusationem, etiam si quis velit suam, aut suorum iniuriam persequi, quantum scilicet ad vindictam publicam; sed permittitur dumtaxat accusatio, quando quis persequitur id, quod sua interest civiliter, & sic in omnibus criminibus proceditur solum per inquisitionem.

De modo procedendi per accusationem, & de ipsa accusatione, & accusatore.

CAP. XIX.

DVIVUM, quid sit accusatio? Respondetur ex communi sententia omnium, esse delationem criminis in libello accusatorio ad publicam vindictam, legitima interveniente subscriptione, sic omnes communiter definiunt, teste *Iulio Claro, loco citato, quæstion. 12. nu. 1.*

Libellus autem accusatorius est brevis scriptura intentionem accusatoris, vel actoris contra reum clare deprebens, quia est charta quedam continens petitionem, causam, & actionem accusatoris. Quod si obiciat, Aliquando accusator solum intendit persequi id, quod sua interest, iudex per accusationem procedit, ut parti offensæ restituatur damnum, & competens satisfactio ob iniuriam illam ipsi, ergo non semper accusatio est ob publicam vindictam criminis; Respondetur: in prædicta definitione communiter recepta, accusatio accipitur proprie, & strictè, prout accusator distinguitur ab actore: nam actor proprie dicitur, qui in iudicio persequitur suum ius ob privatum suum bonum, nimirum, ut ei satisfactio fiat de damno, vel iniuria ei privatum illata: accusator verò dicitur, qui in iudicium crimen deferit ob publicam punitionem, & vindictam criminis non directo ob bonum suum privatum.

Si secundo obiciat, etiam in denuntiationem, quæ, ut infra dicemus, distinguitur ab accusatione, intenditur aliquando publica vindicta criminis: nam interdum denuntiatio fit, ut prælati, vel publici officialis ab officio, vel dignitate remoueat ob indignitatem, vel delictum ipsius; Respondetur, distingui accusationem à denuntiatione, quod illa semper est ob publicam vindictam criminis; hæc verò non semper, sed aliquando. Quod si dicas, per quam igitur particulam definitionis distinguitur denuntiatio ab accusatione? Respondetur per illam (in libello accusatorio); & per illam (legitima interveniente subscriptione); nam accusator ex iure communi tenetur iudici offerre libellum accusatorium contra reum, in quo se subscribit; at denuntiator ad id non tenetur ex iure communi, ut infra patebit.

Si tertio obiciat, etiam, quando proceditur per querelam ab aliquo propositam, intenditur publica vindicta criminis, & tamen querela distinguitur ab accusatione; Respondetur, ex consuetudine querelam succellisse accusationi: nam accusatio, prout habet iuris communis solennitates, desit esse in vfu, & loco illius introducta est querela verbalis. Nihilominus tamen querela distinguitur ab accusatione, quod hæc semper est ob publicam vindictam criminis, illa non semper, sed aliquando ob privatum bonum partis offensæ. Item accusatio fit in libello accusatorio oblato, & subscriptione accusatoris: sed querela fit tantum nudis verbis, & iudex postea ex officio suo procedit ad accipiendos testes, & informationes contra reum.

Accusatio, per definitionem prædictam, rectè distinguitur ab aliis modis, quibus iudex solet procedere: dicitur (delatio criminis) in quo convenit cum denuntiatione, & querela: sed differt ab inquisitione, quia per inquisitionem procedit iudex abique vlla delatione criminis sibi facta,

sed sola procedente infamia, vel clamore contra reum, vel procedente evidenti criminis, à malefactori patra. Dicitur ad publicam vindictam, in quo, vt diximus, distinguitur accusator ab actore. Dicitur, in libello accusatorio, vel criminali, interueniente subscriptione legitima: in quo, vt diximus, distinguitur accusatio à querela, & denuntiatione.

Dubium primum, an accusatio sit remedium ordinatum? De hoc diximus cap. precedenti, nimirum ex iure communi accusationem esse remedium ordinatum: & ita iudicem regulariter ex iure procedere præexistente accusatore, & inquisitionem ex iure communi esse remedium extraordinarium: nihilominus tamen, vt supra diximus, ex consuetudine inquisitio facta est remedium ordinatum. Vnde ex iure per inquisitionem iudex non procedit nisi in certis casibus in iure ipso permisis: at vero hodie ex consuetudine iudex siue Ecclesiasticus, siue secularis per inquisitionem procedit, ex officio suo in quocunque maleficio, seu crimine, nisi quando quis persequitur in iudicio suum, vel suorum iniuriam.

Dubium secundum, Quænam sit solemnitas legitima accusationis? hoc est, solemnitas, ex legibus requisita? quod est primum querere, an accusatio secundum leges fieri debeat in scriptis, hoc est, in libello dictato iudici in scriptis? Salicetus in l. penultima, c. De accusationibus sensu non esse requisitam eam solemnitatem, sed satis esse, vt iudici offeratur verbalis querela; ita tamen, vt tabellio eam in scriptis redigat iuxta l. Libellorum, ff. De accusationibus. Ied B. r. o. l. u. s. vt refert Iul. Clarus. libro super citato question. 12. num. 6. communiter receptus, seahit secundum leges eiuusmodi solemnitatem esse requisitam. Sed quidquid de iure, opinio Saliceti ex consuetudine est recepta, & ita propter consuetudinem sufficit verbalis querela per notarium in scriptis redacta.

Secunda difficultas est, An ad solemnitatem legitimam accusationis requiratur, vt accusator se subscribat in libello criminali? Respondetur, teste Iulio Claro, questio citata num. 16. ex iure communi cuius requiritur, atque hæc est opinio communis: qua subscriptione accusator suscipit se peenam talionis, si delictum aut pleam, aut saltem se implere non probare: quod quidem merito leges introduxerunt ad reprimendam temeritatem accusationum. Hæc igitur subscriptione accusator se obligat ad peenam si in iure subeundam, & promittit se perfectum unam accusationem viginti finem, & producturum testes ad probationem delicti: hodie tamen ex consuetudine humilium di subcepto non requiritur, quia peena talionis desit esse in viâ; & quia fides vice fingitur accusatoris: deputat enim aduocatos quosdam, vel iudicos fiscales, qui crimina denuntiant, & ad eorum denuntiationem iudices per inquisitionem ex suo officio procedunt ad testes, & in formationes accipiendas contra malefactores. Item ex consuetudine loco accusationis succedit verbalis querela, per notarium, vt diximus, in scriptis redacta, ex qua etiam per inquisitionem iudices procedunt ad recipiendas informationes contra reos.

Tertia difficultas est, an in libello accusatorio debeat reuocari, & expressi dies, & annus, quo iudex ponitur accusator, similiter, an debeat necessario expressi nomen accusationis, & accusati, & species delicti? Respondetur, ex iure communi debere exprimi, vt statuitur in l. Libellorum, ff. De accusationibus; hodie tamen ex consuetudine, non putantur ista esse omnino necessaria in denuntiatione, vel querela, quæ succedit ex consuetudine loco accusationis. Nam vt ait Iul. Clarus. loco citato, questio. 11. num. 8. si notarius non fecerit apparere in actis, quo die fuerit posita querela, possit quidem tanquam imperitus, vel suspensus officio priuari, non tamen potest querela vitari tanquam nulla.

Quarta difficultas, An in libello accusatorio debeat necessario exprimi locus, & tempus, quo crimen est commissum? Respondetur ex iure communi debere exprimi, vt

patet in l. Libellorum, ff. De accusationibus, & idem etiam seruatur in denuntiatione, vel querela, quæ loco accusationis succedit; alioquin nisi exprimeretur locus, & tempus patra crimini, incerta redderetur accusatio, denuntiatio, vel querela, nec testes contra reum deponentes possent commode fallitatis conuinci.

Dubium tertium, An omnem accusationem debeat precedere necessario secreto monitio, seu fraterna correctio delinquentis. Dux sunt opiniones.

Prima asserit semper ex precepto precedere debere correptionem fratrem iuxta illud Christi Domini Matth. 18. (Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum.) Item, quia accusatio fieri debet cum minimo, quo ad fieri poterit, detrimere famæ, vel honoris proximi: at si proximus secreto monitus, vult emendari, in iura se recuset, si accusaretur: sic Quandus in Distin. 19. question. 4. ad 1. Huic sententiæ videntur ex parte accedere, Siluester in verb. Accusatio quest. 3. Caietanus, 2. 2. qu. 33. arti. 7. Sotus lib. 3. De iusticia quest. 3. arti. 1. Nam Siluester docet precedere debere correptionem fratrem, nisi ob moram imminet periculum communitati, vel alicui alteri priuato innocenti. Caietanus vero distinguit, quando accusatio est licita, non tamen in precepto: tunc, inquit, debet precedere accusationem fratrem correptioni; vniu cum quis persequitur in iudicio suam, vel suorum iniuriam solum, ob id, quod sua interest. Quando vero accusatio est in precepto; tunc non debet precedere correptione fratrem, veluti, cum quis recusat reum de crimine, quod probabiliter creditur committendum contra bonum Reipub. vel Principis, vel alicuius tertij innocenti. Sotus vero contra Caietanum asserit in casu, quo est licita accusatio, & non est de precepto, non esse opus, vt precedat secret. correptione: item quando est in precepto, distinguit: Aut crimen est, inquit, perpetrandum contra bonum publicum, nimirum Reipub. vel Principis; & tunc non debet precedere correptione fratrem, nisi certo, & siuuer credimus nosstra correptione priuata sufficienter emendandum esse proximi: aut crimen est committendum contra priuatum bonum alicuius tertij innocenti, & tunc debet precedere accusationem fratrem correptione, nisi certo crederetur futurum damnus tertij innocenti.

Opinio secunda asserit, in vniuersum non esse opus, vt accusationem precedat fratrem correptione, sic Glossa 2. qu. 8. artic. 6. & licet Heli de Symonia. Angius, in verbo Accusatio, num. 1. Taberna colum verbo num. 3. Paludanus in 4. Distinctio 19. quest. 4. ad 1. Nauartus cap. Inter verba, con. l. 6. num. 171. Huic sententiæ videtur accedere idem Sotus in lib. De ratione regendi secretum, memb. 2. quest. 5. artic. 4. Has duas opiniones citat, Sa. Thomas in 4. Distinctio 19. quest. 2. arti. 3. & 4. Et licet Siluester dicat S. Thomam eo loco sequi primam opinionem, reuera tamen potius videtur sequi secundam. In hoc igitur dubio mihi videtur, secunda opinio multo verior, quia non solum videtur colligi ex iure canonico, sed etiam ex iure naturali: ex iure quidem canonico, quia in cap. 2. Qualiter & quando, de accusationibus, aperte dicitur: (Sicut denuntiationem debet precedere fratrem correptione, sic accusationem legitima inferri.) Ergo Papa in eo cap. aperte docet distingui accusationem à denuntiatione in hoc, quod denuntiatio fieri debeat priuata fratrem correptione, non tamen accusatio. Item ratione naturali patet, quia accusatio non est ad preuentiam, & emendationem criminis, sed solum est ad punitionem publicam delicti, at vero denuntiatio directio, & primario est ad preuentiam, & emendationem fratris: ergo accusatio ex vi, & natura sua non requirit priuam fratrem correptionem, vt denuntiatio potest.

Quod si dicas, Aliquando accusator persequitur suam vel suorum iniuriam, & solum in interit id, quod sua interest: Respondetur, etiam in istum non obligari ad fratrem prius secreto corripiendum. Item accusatio non solum est de criminibus, quæ pendunt in futurum, atque quibus fratrem

frater non est emendatus, sed esse est de præteritis delictis, & in quibus frater est iam sufficienter emendatus, quia accusatio non fit ob emendationem fratris, sed ob publicam punitionem, & publicum exemplum, ut ceteri deterreantur à maleficiis, & pax sit in republica. Et ex his patet solutio à largumentis primæ opinionis. Nam Christus Dominus *Matth. 18.* ordinem correptionis fratrem non posuit in accusatione fieri debita, vel solita de criminibus, sed in ea denuntiatione, qua crimen deferretur ad iudicem ob poenitentiam, & emendationem privatam fratris, ut dicam inferius. Item huiusmodi denuntiatio cum instituta sit ob privatam fratris emendationem, fieri debet cum minimo detrimento famæ, vel honoris proximi, quod fieri possit: hinc fit, ut quandoque frater per secretam admonitionem sufficienter emendandus creditur, non debeat denuntiar: at velò accusatio non fit ad emendationem fratris, sed ob publicam punitionem malefactorum, & commune bonum præferri debet privato: & idè in accusatione non est habenda ratio famæ, vel honoris privati, sed communis boni, nimirum, ut crimina puniantur, ne sint malefactores, & ne pax Reipubl. perturbetur.

Dubium quartum, An quis ex præcepto aliquando teneatur accusare: Sunt duæ opiniones. Prima asserit, nunquam teneri ex præcepto. Sic Angelus *in verb. Accusatio, num. 2.* & Glossa *2. quæst. 6. cap. Quapropter.* Et probat Angelus *ex l. 1. C. ut nemo inuitis agere, vel accusari cogatur.* Item quia satis est, ut quis etiam ad iudicem deferat, vel per denuntiationem, vel per simplicem verbalem querelam absque hoc quod accuset: ex quo colligit Angelus falsum esse, quod docet S. Thomas aliquè ex præcepto teneri aliquando accusare. Secunda sententia asserit, aliquando accusationem fieri debere ex obligatione præcepti. S. Thom. *2. 2. quæstio. 68. artic. 1.* & ibi Caleranus, Socus *lib. 5. de iustitia, quæstio 5. artic. 1.* Siluester, Rosella, Tabiena, Atmilla *in verbo Accusatio,* probant, quia aliquando contingit, ut damnum intentatum contra Reipublicam in Principem, vel in perniciem alicuius innocentis aliter evitari non possit, nisi accusemus malefactores. Item aliquando contingit, ut sint plures conitratu ad malum aliquod faciendum, quod nisi quis accuset, impediti commode non possunt. Item aliquando accidit, ut unus, vel plures secreto seminant hæretes, perturbando multos.

In hoc dubio, Primò dicendum est, si sermo sit de hodiernis temporibus, & de accusatione proprie, & strictè sumpta, & solennitatem in iure civili præceptam, nemo hodie accusare tenetur, quia, ut supra diximus, accusatio hoc modo sumpta, desinit esse in usu, & loco eius successit denuntiatio iudicialis, & simplex verbalis querela. Vnde satis est nostris temporibus, ut quis deferat crimen ad iudicem, vel per denuntiationem, vel per querelam. Et hoc sensu vera est opinio Angeli. Sed S. Thom. communiter, per secundam opinionem receptus non est locutus de accusatione, hoc modo sumpta, sed de ea, prout sumitur in iure civili, & de his temporibus, in quibus accusatio erat in usu, & tunc vera est opinio secunda, ut rectè probant eius argumenta supra posita. Nam multa sunt crimina, quæ directò tendunt in perniciem Reipublicæ vel Principis, vel alicuius alterius innocentis, quæ aliquando impediti commode non possunt, nisi quis accuset ea: nam ex lege charitatis evitate tenemur, vel impedire, si commode possumus, commune damnum, vel proximi innocentis.

Dubium quintum, An aliquando possit iudex sine accusatore procedere? Respondetur, ex iure communi civili non posse procedere sine accusatore. *l. Rescripto, ff. De numeribus, & honoribus:* ad quod ius civile al. uidebat. Festus præles. *Actorum. 25.* Non est consuetudo Romanis damnare al quem hominè, priusquam is qui accusatur, præsentis habeat accusatores, & Christus Dominus, *Jo. 8. dixit ad heret:* Nemo te condemnavit mulier? nec ego te condemno.

Si verò queras, an sit ex iure naturali, ut iudex absque

accusatore non procedat, aut condemnet eum? Respondetur, esse quidem iuri naturali consonum, quia aliqui iudices odio, ira, vindicta possent vexare innocentes; non tamen esse ita ex iure naturali, ut aliquando non possit iudex procedere sine accusatore. Vnde ius etiam civile, quod præsentit, ut iudex absque accusatore non procedat, aliquos etiam casus excipit, in quibus concedit, ut iudex possit sine accusatore procedere; hoc est, concedit, ut iudex ex officio suo, nemine accusante, procedat per inquisitionem contra aliquem.

Si roges, qui sint isti casus? Respondetur, Glossam, *in l. Iulia, ff. Ad legem Iuliam, de adulterijs* enumerare aliquos.

Primò, in crimine suscepi turcoris. *l. Tutor quoque, §. Præterea, ff. de Susceptio turcoris.*

Secundò, in charta falsa in iudicio producta, *ex lege penultima. C. De probationibus.*

Tertio, in testibus falsis. *Ex l. Nullum. C. De testibus.*

Quarto, in calumniatore, *ex l. C. De Calumniatoribus.*

Ex l. Qui cum maior. §. Si libertus, ff. De bonis libertorum.

Quinto, in crimine notorio, *ex l. Ea quidem. C. De accusationibus.*

Sextò, in iniuriis contra clericos, vel Ecclesias, *l. Si quis in hoc, C. De Episcopis & Clericis.* Hæc Glossa. Sed dicendum est, esse multos alios casus, nimirum, eos omnes, quos numeravimus supra capite decimo septimo; Vbi diximus, iuris concessione posse iudicem ex officio, per inquisitionem procedere. Vbi etiam diximus nostris temporibus ex consuetudine iudicis in omni crimine procedere ex officio suo per inquisitionem, & hoc est, quod supra diximus, & olim ex iure civili accusationem esse remedium ordinatum ad procedendum contra crimina, & malefactores: & inquisitionem esse medium extraordinarium, quia non nisi in certis casibus iure concessis per inquisitionem iudex procedere poterat. Sed hodie ex consuetudine inquisitio facta est remedium ordinarium, quia in omni crimine potest iudex ex officio suo per inquisitionem procedere sine accusatore, dummodò tamen contra eum procedat infamia, vel clamor.

Dubium sextum, Quisnam possit accusare? Respondetur, notandum esse, Primò, hodie, quia ex consuetudine iudicis ex officio suo per inquisitionem procedunt, aut per verbalem simplicem querelam, aut per denuntiationem factam ab aliquo aduocato, procuratore seu syndico fiscali, nunquam tenent querelam ab alio potestatem, etiam si exhibita ab eo, qui de communi iure accusare non potest. Vnde ad præxim hodiernam partem, aut nihil prodest nosse eos, qui de iure communi possunt accusare, quia à quocunque querela porrigatur, iudices eam admittunt ex consuetudine, quia ex more, ex officio suo possunt per inquisitionem procedere in quocunque crimine, etiam si nemo querelam porrigat, ergo consequenter possunt procedere ad querelam ab alio quocunque potestatem.

Secundò est notandum, si alicubi ius commune sit in usu, ibi oportet nosse, quinam possint de iure commune accusare? Et in primis sciendum est, quemlibet posse accusare, qui non sit à iure prohibitus. Generaliter autem omnibus illis permissam est accusare, qui ex parte in iure prohibiti non reperiuntur. *l. Qui accusare, ff. de Accusationibus.* Sunt autem aliquæ causæ, propter quas multæ personæ ab accusando repelluntur, quæ numerantur in *l. Qui accusare, §. l. Alij, & l. Nonnulli, ff. de Accusationibus.* Nempe, aut propter dignitatem, ut clericus, & miles; Aut propter statum personæ, ut filius familias, & servus; Aut propter defectum ætatis, ut pupillus, & minor; Aut propter inbecillitatem sexus, ut mulier; Aut propter indignitatem personæ, ut criminiosus, infamis, damnatus, excommunicatus; Aut propter turpem quæsitum, ut qui nummos accipit ob accusandum, vel non accusandum; Aut propter defectum fidei, quia scilicet lex de eo plenè non confidit, ut inimicus, qui gerit inimicitiam capitalem, & pauper. Aliquando etiam repellitur quis ab accusando propter reu-

uentiam ad quam obligatur versus eum, quem accusare intendit; ut puta, si seruus, aut libertus, aut vaſallus velit accusare dominos suos, vel si laicus velit accusare clericum. Repellitur etiam quandoque propter amorem, ad quem obligatur, ut puta maritus versus uxorem, aut frater versus fratrem.

Tertio notandum est, Omnes illi, qui regulariter, & iure prohibiti sunt accusare, admittuntur nihilominus indistinctè ad accusandum etiam ex iure communi, si suam, vel suorum iniuriam persequantur. *l. Hi autem omnes, ff. De accusationibus.*

Dubium septimum, Quot modis accusatio reddatur iniusta? Respondetur tribus modis. *ut colligitur ex l. 1. ff. ad senatusconsultum Trebellianum, & de abolitionibus, & apud Gratianum 2. q. 3. c. si quis penituerit, & apud San. Thomam 2. 2. q. 68. art. 3.*

Primo, calumniando, quando scilicet accusator falsum etimen imponit, qui eo ipso peccat mortaliter, & tenetur restituere omne damnum illatum accusato, *cap. fin. de calumniatoribus.*

Secundo, tergiversando, quando scilicet accusator in totum à lite recedit sine auctoritate iudicis, si roges, an in conscientia sit peccatum, si recedat à lite in totum sine auctoritate iudicis? Respondetur, in foro exteriori puniri præna pecuniaria quinque librarum auri, *ff. de præuicatoribus. l. 3.* In foro autem conscientie esse quidem peccatum, si ex aliquo sine malo procedat; non tamen si recedat ex aliqua rationabili causa, ut puta, si recedat, quia comperit esse innocentem, quem accusauit, aut si ex misericordia, pietate, vel charitate à lite desistat.

Tertio, præuaticando, quando scilicet accusator cum reo colludit, adiunans partem aduersam, falsis probationes adducendo, veras dissimulando. Quod si roges, utrum huiusmodi accusator peccet? Respondetur, in foro exteriori puniri iudicis arbitrio. *l. 1. c. 2. ff. de præuicatoribus.* In conscientia verò peccare quidem, si aliqua falsitate, vel prohibitis vtatur; non tamen peccare in his casibus, in quibus posset licitè ab accusando desistere, si nulla falsitate, aut prohibitis vtatur.

Dubium octauum, Vtrum quis possit reum accusare, postquam veram sui peccati penitentiam egerit? Respondetur posse, sic Innocentius communiter receptus *in c. De his, de accusat. & Glossa ibidem.* Ratio huius est, quia per penitentiam satis sit Deo, sed per punitionem in iudicio impositam, satis sit Reipub. ut ceteri timeant, & metu peccare à peccatis detreantur, & consequenter omnes in pace, & quiete viuant. Vnde supra diximus, reum posse accusari, etiam si sit plenè emendatus, & correctus, quia accusatio non est instituta, ut denunciatio ob priuam emendationem proximi, sed ob publicam malefactoris & criminis punitionem, & poenam.

Quædam alia dubia circa accusationem,
& accusatorem diluuntur.

CAPVT XX.

DUBIUM primum, an fiscales, aduocati, procuratores, & ceteri iustitiarum officiales, qui ex officio suo tenentur denunciare, vel accusare delinquentes, peccent, si non accuset, vel denuntiet. V. g. tenentur denunciare arma deferentes certi generis, vel certis anni temporibus, & in certis locis prohibitis. Item, transferentes ex vno loco in alium merces absque hoc, quod manifestent eas, ut certum quod soluant. Item transferentes res prohibitas; item, post campanæ pulsionem noctu per vias deambulantes. Item, non soluentes gabellas, vel vectigalia, vel cedentes ligna, venantes, aut piscantes, aut sua peccata pascens in locis, vel temporibus prohibitis, & similia? Respo-

detur ex Medina, *de restitutione questio. 12.* & Nauarro *in Manuali ca. 17. num. 122.* istos in duobus casibus non peccare, saltem mortaliter.

Primo, quando non denuntiant eos, qui faciunt contra leges humanas, eo quod id faciant extrema, vel graui aliqua necessitate compulsi. V. g. si quis cedat ligna siluæ, necessitate compulsi propter vsum suæ familie: tunc officialis, quantumuis ex officio suo, immò iuratus teneatur denunciare delinquentes, non peccat, si istum non denuntiet; quia lex positua humana non intelligitur esse contra charitatem, ergo similis casus intelligitur exceptus. Nec facit officialis contra officium suum, vel iuramentum: quia sicut lex intelligitur, excepto simili casu, sic officium, & iuramentum officialis intelliguntur, excepto eo casu.

Alter casus est, quando delinquentes contra leges humanas sunt consanguinei, cognati, vel affines, aut etiam amicitia aucta consuetudine eorum, qui leges, vel statuta condiderunt, quia etiam in eo casu intelliguntur excepti. Extra hos casus peccant officialis, si delinquentes non denuntiet: faciunt enim contra officium suum, & contra iuramentum, quod præstiterunt. Item faciunt contra bonum publicum; nam damnum sequitur in Republica. Si roges, an peccent, nisi denuntiet eos, qui faciunt contra leges, qui reuera si peterent facultatem faciendi contra eas leges, obtinerent eam? Respondetur peccare, quia ex vi sui officij, & iuramenti tenentur eos denunciare; sibi verò impotent delinquentes, qui cum possent facultatem obtinere, neglexerunt.

Dubium secundum, An is, qui accusare, denunciare, vel querelam potrigere tenetur, si pretium accipiat, ne accuset, denuntiet, vel querelam potrigat, teneatur in conscientia ante condemnationem iudicis illud pretium acceptum restituere? Respondetur, huius dubij solutionem esse nobis traditam in tractatu de restitutione in communi, par. 2. capit. 2. dub. 2. c. 3. & in præsentia breuiter dicimus non esse obligatum ad restitutionem, quamuis sit multorum opinio, ut loco citato diximus, eum esse obligatum.

Dubium tertium, Vtrum, si quis pretio accepto pro accusando, vel denunciando, calumniosè accuset, vel denuntiet, teneatur restituere pretium acceptum? Respondetur, etiam dubij solutionem esse à nobis traditam loco supra citato, & iuxta ea, quæ ibi diximus, respondemus breuiter, eum non esse obligatum in conscientia ad restitutionem ante condemnationem iudicis contra opinionem multorum. Et loquimur in vtroque dubio ex iure communi ciuili, vel canonico, naturali, aut diuino: nam ex vi alicuius specialis statui potest esse obligatio restituendi illud pretium acceptum in conscientia.

Dubium quartum, An si officialis, siue publicus minister ex officio suo obligatus ad accusandum, vel denunciandum reum, teneatur in conscientia soluere eam poenam, ad quam damnaretur reus ille, siue delinquens, si ipse officialis accusaret, vel denuntiat? Sunt duæ opinioniones.

Prima asserit, eum non esse obligatum. Sic Nauarrus *in Manuali capite vigesimo quinto, num. 34.* & Syluester *verb. restitut. 3. questio. 5. vers. 7.* & vterque citat pro se S. Bernardinum.

Secunda opinio ait, eum esse obligatum in conscientia ad soluendam eam poenam. Sic Medina *de restitutione, questio. 12. circa finem, & quest. 15. prope finem,* Angelus *in verb. poena, num. ultimo,* & Syluester sibi ipsi contrariis *in verb. poena, num. ult.*

In hoc dubio omnes conveniunt, quod si poena, ad quam esset delinquens damnandus, sit corporalis, qualis est poena exilij, carceris, vel verberum; tunc officialis non tenetur eam poenam soluere, etiam si non denuntiat delinquentem. Tota igitur difficultas est, quando poena ad quam esset damnandus delinquens, est pecuniaria, & de hac mihi videtur probabilior.